O93, f. 8rb; V630, f. 26ra; N442, f. 25va; I83, f. 51ra; VD38, f. 46vb; SG670, p. 76a; Bcan4, f. 49r; E97, f. 26vb; P102; BII13, f. 42vb; S105, f. 31v

CUIUS[a] SUPRA QUOD CHRISTUS SIT CAPUT <I83, f. 51rb> ET[b] SPONSUS ECCLESIAE ET

---

4 La *Überschrift*] EPISTOLA EVARISTI (EVARISTI *korr. aus EVRARISTI SG670) PAPAE NE EPISCOPI DE ALIIS AD ALIA LOCA TRANSMIGRENT (TRANSMIGRENT korr. aus TRANSMIGENT SG670) VEL ABSQUE (ABSQUE korr. aus ASQUE SG670) AUCTORITATE APOSTOLICA DEGRADENTUR SIVE DEPELLANTUR SG670; EPISTOLA SECUNDA EVARISTI PAPE P102; BII13; Überschrift fehlt* **5** b E *VD38*

Coll. Ans. ded. 1. II,7 (**19–71** Unum…suo); **2. II, 55** (**75–87** Episcopum…caelis); **3. II,166** (**75–87** Episcopum…caelis); **4. II,70** (**91–104** Nimis…funguntur); **5. III,145** (**110–124** Audivimus…terminandum); **6. II,125** (**155–170** Non…maculam); **7. III,42** (**155–170** Non…maculam); **8. III,43** (**176–194** Unde…reliqua); **9. III,190** (**201–249** Deus…Iacob)
Ps.-Remedius 1. c. 18 (**27–65** Sacerdotes…permaneat); **2. c. 19** (**110–124** Audivimus…terminandum); **3. c. 20** (**201–226** Deus…agat)
Regino 1. II,311 (**201–220** Deus…iudicemus)
Burchard 1. I,76 (**27–59** Sacerdotes…maneat); **2. I,99** (**75–87** Episcopum…caelis); **3. I,134** (**91–104** Nimis…funguntur); **4. I,140** (**110–124** Audivimus…terminandum); **5. XI,9** (**201–220** Deus…iudicemus)
Sentenzen 1. c. 186 (**30–83** sicut…veritatis); **2. c. 82** (**110–124** Audivimus…terminandum)
Anselm v. Lucca 1. VI,98 (**30–83** sicut…veritatis); **2. III,82** (**110–124** Audivimus…terminandum); **3. III,12** (**155–194** Non…reliqua); **4. XI,7** (**163–168** Sacerdotes…eorum); **5. III,63** (**201–239** Deus…cadit)
Bonizo 1. III,80 (**75–87** Episcopum…caelis); **2. III,94** (**201–220** Deus…iudicemus)
Coll. trip. 1. A 3,3 (**51–158** sicut…rectorum); **2. A 3,6**: (**110–124** Audivimus…terminandum); **3. A 3,4** (**176–183** Unde…sumpserint); **3. A 3,5** (**201–214** Deus…essemus)
Ivo, Decr. V,182 1. (**27–65** Sacerdotes…permaneat); **2. V,201** (**75–87** Episcopum…caelis); **3. V,233** (**91–104** Nimis…funguntur); **4. V,254** (**110–124** Audivimus…terminandum); **5. Ivo Decr. V,240** (**156–214** Unde…essemus); **6. VI,312** (**176–183** si…sumpserint)
Ivo, Pan. 1. IV,59 (**176–183** si…sumpserint); **2. IV,116** (**201–239** Deus…cadit)
Polycarpus 1. I,10,1 (**44–65** sicut…permaneat); **2. IV,4,1** (**75–83** Episcopum…veritatis); **3. II,11,1** (**110–124** Audivimus…terminandum); **4. V,1,6** (**155–194** Non…reliqua); **5. VII,1,29** (**201–221** Deus…iudicemini)
Slg. in drei Büchern 1. II,5,6 (**44-65** sicut…permaneat); **2. II,33,1** (**110-124** Audivimus .. terminandum); **3. II,32,50** (**155-194** Non ... reliqua); **4. II,33,2** (**201-239** Deus ... cadit)
Gratian 1. C. VII, q. 1, c.11 (**30–83** sicut…veritatis); **2. C. III, q. 2, c. 4** (**110–124** Audivimus…terminandum); **3. C. II, q.7, c. 17** (**176–183** si…sumpserint); **4. C. II, q. 7, c. 21** (**185–187** sunt…exstiterint); **5. C. II, q. 1, c. 20** (**201–239** Deus…cadit); **6. Gratian C. XXX, q. 5, c. 10** (**223–226** mala…agat)

SACERDOTES, QUI EIUS VICE LEGATIONE FUNGUNTUR, SIMILITER SINT ECCLESIIS SUIS, ET QUALITER SACERDOTES <Bcan4, f. 49v> SUAS ECCLESIAS ET ECCLESIAE EORUM EOS DEBEANT DILIGERE[c].

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII Quod christus sit caput et sponsus ecclesiae et sacerdotes qui eius vice legatione funguntur similiter sint ecclesiis suis

<N442, f. 25vb> <VD38, f. 47ra> [H. 4] Evaristus[d] urbis Romae episcopus omnibus[e] per Aegyptum domino conglutinatis[f] fratribus in domino salutem.

VD38: Ut sacerdos propriam ecclesiam non relinquat

Unum nos, fratres, sentire oportet <BII13, f. 43ra> et agere, ut, sicut legimus, in nobis unum[g] cor et una[h] anima esse probetur. Scimus namque, sicut[i] et[j] a[k] patribus accepimus, Christum[l] esse[m] caput, cuius et membra sumus. Ipse enim[n] est[o] sponsus, et[p] ecclesia sponsa, cuius filii nos[q] sumus. Et ideo unum patrem habemus deum in caelis.

O93; N442: Ut sacerdos propriam ecclesiam non relinquat

Sacerdotes[r] vero vice Christi legatione funguntur[s] in ecclesia. Et sicut ei sua est coniuncta[t] sponsa, id est ecclesia, sic[u] episcopis[v] iunguntur[w] ecclesiae, unicuique pro portione sua[x]. Et sicut <V630, f. 26rb> vir

---

10 c DILIGERE] DILIGERE DECRETA EVARISTI *V630;* diligere Decreta evaristi PAPAE *E97* **15** d varistus *S105* **16** e omnibus *fehlt P102; BII13* **17** f *am Rande* coniunctis *VD38* **20** g unum cor] cor unum *E97* | h una anima] anima una *SG670; E97* **21** i namque] namque dominum iesum christum *SG670* | j et *fehlt V630* | k a *fehlt VD38* **22** l Christum esse caput, cuius et membra sumus *fehlt SG670; S105* | m esse caput cuius et membra sumus *fehlt SG670* **23** n enim *fehlt E97* | o est *fehlt I83; SG670; Bcan4; S105* | p et *fehlt VD38; P102 ; BII13* **24** q nos sumus] sumus nos *I83* **27** r *am Rande drei Punkte N442* | s *am Rande* implent *VD38* **28** t coniuncta *korr. aus* coniucta *BII13* **29** u Sic *korr. aus Si P102* | v episcopi *SG670; S105;* episcopis *korr. aus* episcopus *P102* | w iunguntur *korr. aus* iuguntur *BII13* **30** x suae *VD38*

---

2. Evaristus-Brief,19–21 Unum…probetur] Leon. M. ep. 9. pr. (1, 628). **24–25** Et…caelis] Matth. XXIII. 9.

---

2. Evaristus-Brief,28 est[1]…coniuncta] ID_1

<SG670, p. 76b> non debet neglegere[y] uxorem suam, sed diligere et caste custodire, sic[z] [a] episcopus et[b] multotiens[c] custodire et amare atque prudenter regere[d] debet ecclesiam suam[e].

VD38: Item de eadem re evaristus in secunda epistola ita ait

Et velut uxor, quae sub manu est viri, oboedire debet[f] viro suo eumque amare[g] et diligere, potius[h] etiam ecclesia[i] episcopo suo in omnibus oboedire <E97, f. 27ra> eumque[j] <I83, f. 51va> diligere[k] et amare ut animam suam debet, quia illud fit carnaliter, istud spiritaliter.

S105: Nec episcopus absque regulari mutatione ecclesiam dimittat aut dimittatur

Et[l] sicut <VD38, f. 47rb> vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec episcopus ecclesiam[m] suam, id est, ut[n] illam dimittat, ad quam sacratus est, absque inevitabili[o] [p] necessitate aut[q] apostolica vel regulari mutatione, et alteri se[r] ambitus[s] causa coniungat.

---

31 y neglegere *korr. aus* neglege *N442;* neglegere *korr. aus* neglere *P102* **32** z sic episcopus et multotiens custodire *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | a sic episcopus et multotiens custodire et amare atque prudenter regere] ita et sacerdos *I83;* ita et episcopus *korr. aus* ita episcopus *SG670;* ita et episcopus *S105* | b et multotiens] diligere et caste *VD38; P102; BII13* **33** c multotiens *korr. aus* multoties *V630* | d regere] regere ita et sacerdos *I83; Bcan4; regere ita et episcopus SG670; S105* **34** e suam *fehlt V630;* suam] suam episcopus diligere et caste custodire et amare atque prudenter regere *korr. aus* suam *Bcan4* **36** f debet *fehlt V630* **37** g diligere et amare] amare et diligere *SG670* | h potius etiam *korr. aus* potius *N442* **38** i ęcclesiam *Bcan4* **39** j etumque *P102* | k diligere et amare] amare et diligere *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **44** l *am Rande* Nota *E97* **45** m ecclesia *O93* **46** n ut *fehlt I83* **47** o *am Rande* quam vitare non posit *VD38* | p inevitabili *korr. aus* invitabili *I83* | q ab *I83; Bcan4* **48** r se ambitus causa] se *korr. aus* se habitum *SG670;* se habitum *S105* | s *am Rande* cupiditatis *VD38*

45–48 id…coniungat] sec. Ben. I. 329. aut conc. Par. a. 829. lib. I. c. 21. (= conc. Aquisgr. a. 836. C. I. c. 12).

---

31 neglegere…suam] uxorem suam negligere ID_1 **32–33** sic…custodire] *fehlt* RC_1; DB_1; ID_1 **33** regere] regere ita et episcopus RC_1; DB_1; ID_1 **39** I83…amare] amare et diligere RC_1; ID_1 **46** sacratus] consecratus ID_1; DG_1 **46–51** absque…reconciliet] *fehlt* DG_1 **48** mutatione] immutatione ID_1 | ambitus…causa] *fehlt* RC_1 | coniungat] coniungere AL_1; $3L_1$

I83: Nota Vivente suo episcopo alterum recipi non debere
VD38: Ut uxor viro suo reconcilietur

Ut[t] uxor viro suo[u] reconciliet[v] [w], et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut[x] alteri se[y] vivente eo matrimonio societ aut[z] eum adulteret, licet fornicatus sit <BII13, f. 43rb> vir eius, sed iuxta apostolum aut viro suo debet[a] reconciliari aut manere[b] innupta, ita ecclesia[c] non licet dimittere aut[d] [e] ab[f] eo[g] se[h] segregare[i] <SG670, p. 77a> episcopum[j] suum, ut alterum vivente eo accipiat, sed aut ipsum habeat aut innupta maneat, id est, ne alterum episcopum[k] suo vivente[l] accipiat, ut fornicationis aut adulterii[m] crimen incurrat. Nam si adulterata[n] fuerit, id est, si se alteri[o] episcopo iunxerit aut super se alterum episcopum adduxerit aut esse fecerit vel[p] desideraverit, per acerrimam[q] [r] poenitentiam aut suo reconcilietur episcopo aut innupta permaneat.

VD38: Quod episcopus sine intermissione praedicare et docere

---

51 t Ut uxor viro suo reconciliet *fehlt VD38; SG670; P102; BII13;* | u suo *fehlt E97* | v *am Rande* R *V630* | w reconcilietur *E97* **52** x aut *I83;* et *S105* | y se vivente] seviente *P102;* se vivente *korr. aus* seviente *BII13* **53** z ut *S105* **55** a debet reconciliari] reconciliari debet *V630* | b manere *korr. aus* mane *S105* **56** c ecclesiae *VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* | d ut *Bcan4* | e aut ab eo se segregare episcopum suum] episcopum suum aut ab eo se segregare (segregare *korr. aus* segrare *BII13*) *VD38; P102; BII13* | f a *N442; E97* | g ea *korr. aus* eo *V630;* eo *fehlt N442; E97;* ea *SG670; S105* | h se *fehlt V630; SG670; Bcan4; S105* **57** i segregare *korr. aus* segrere *O93;* segregare *korr. aus* segrare *BII13* | j episcopum suum *fehlt BII13* **59** k episcopo *P102; BII13* **60** l vivivente *O93* | m adulterii] altero *O93*; adulterii sui *V630* **61** n adultarata *N442* | o alteri *korr. aus* altero *V630;* altero *I83; Bcan4; adhulteri P102* **63** p aut *P102; BII13* **64** q *am Rande* gravissimam *VD38* | r acerrimam *korr. aus* acerrimam aut *BII13*

---

51 Ut…reconciliet] *fehlt* RC$_1$; DB$_1$; 74T$_1$; AL$_1$; ID$_1$; PG$_1$; 3L$_1$ **52** se] *fehlt* ID$_1$ **52–53** se…matrimonio] vivente eo matrimonio se DB$_1$ **53** aut] ut DB$_1$ **54** vir…eius] eius vir DG$_1$ **55** debet…reconciliari] reconciliari debet CT$_1$ **56** ecclesia] ecclesie 74T$_1$; 3L$_1$ **56–57** aut…suum] episcopum suum aut ab eo se segregare DB$_1$; 74T$_1$; AL$_1$; ID$_1$; PG$_1$; DG$_1$; episcopum suum aut ab eo segregare 3L$_1$ **56** eo…se] ea CT$_1$ | se] *fehlt* RC$_1$ **58** vivente…eo] eo vivente DB$_1$; 74T$_1$; CT$_1$; ID$_1$ **59–60** ne…vivente] alterum episcopum suo vivente non DG$_1$ **59** episcopum] episcopo 3L$_1$ | suo] eo CT$_1$ **60** ut] ne aut DG$_1$ | adulterii] adulterii sui CT$_1$ **61** Nam…si^1] Si vero DG$_1$ | adulterata] adultera 3L$_1$ | alteri] alteri viro 3L$_1$ **62** episcopo] *fehlt* AL$_1$; DG$_1$ | aut] aut esse fecerit 3L$_1$ **63** adduxerit] duxerit CT$_1$; addiderit ID$_1$

debeat

Unde[s] et dominus in evangelio loquitur <I83, f. 51vb> dicens: Si quis viderit mulierem ad concupiscendum[t], iam moechatus est eam in corde suo.

Bcan4: V

P102; BII13: V Episcopum oportere sine intermissione ecclesiam suam docere et amare

[H. 5] Episcopum[u] vero oportet opportune[v] <VD38, f. 47va> et importune[w] [x]

BII13: quod episcopus valde suam debeat amare eclesiam

atque sine intermissione ecclesiam[y] suam docere <S105, f. 32r> eamque prudenter regere et amare, ut a vitiis se abstineat et salutem consequi possit aeternam. Et illa cum tanta[z] reverentia eius doctrinam debet suscipere eumque amare et diligere ut legatum[a] dei et praeconem veritatis, quia testante[b] veritate: Quaecumque[c] ligaverit[d] super terram, erit ligatum <SG670, p. 77b> et <N442, f. 26ra> in caelo, et quaecumque[e] solverit[f] super terram, erit solutum et in caelis.

---

68 s Unde et dominus in evangelio loquitur dicens: Si quis viderit mulierem ad concupiscendum, iam moechatus est eam in corde suo *fehlt E97* **70** t concupiscentiam *I83; SG670; Bcan4; S105; concupiscendum] concupiscendum eam VD38; P102; BII13* **75** u *am Rande* z *V630* | v *am Rande* necessario cum libenter audit *VD38* **76** w *am Rande* quando populus non audit libenter *VD38* | x inoportune *VD38; P102;* inportune *korr. aus inoportune BII13* **78** y *am Rande* **81** z tota *V630* **82** a *am Rande* missum *VD38* **83** b attestante *SG670; S105* **84** c Quodcumque *I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | d ligaveris *O93;* alligaverit *V630* **86** e quodcumque *I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | f solveris *Bcan4*

69–71 Si…suo] Matth. V. 28. **75–104** Episcopum…funguntur] Ben. III. 462. (Clement, ep. I. c. 4, Isid. sent. III. 39. no. 5. 6, Luc. X. 16, conc. Aquisgr. a. 836. c. III. c. 7, II Cor.V. 20).

68–71 Unde…suo] *fehlt* $74T_1$; AL_1; DG_1 **68–149** Unde…gementes] ET PAULO POST CT_1 **75** vero] *fehlt* PG_2 **76** et…importune] *fehlt* ID_2 **78** atque] docere et BS_1 | sine…suam] ecclesiam sine intermissione BS_1 **80** et] ut DB_2; BS_1 | consequi…possit] possit consequi BS_1 **81** aeternam] sempiternam BS_1 **82** debet] possit ID_2 | amare] *fehlt* ID_2 **84–86** Quaecumque…quaecumque] quodcumque ... quodcumque DB_2; BS_1

Bcan4: VI

P102; BII13: VI Nimis timendum et previdendum ne offendantur episcopi

[H. 6] <BII13, f. 43va> Nimis timenda est, fratres, <O93, f. 8va> haec sententia, et praevidendum vobis, ne[g] offendatis eos, qui tantam[h] a[i] domino habent potestatem. Et ideo potius oboediendi[j], diligendi et summopere sunt venerandi, non detrahendi[k] vel lacerandi aut eiciendi, sed

BII13: Quod episcopi incessabiliter sint amandi et non detraendi

portandi[l] et amandi ipso dicente domino: Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Ideo haec[m] vobis et omnibus fidelibus scribimus, fratres, ut ab his vos caveatis et posteris <I83, f. 52ra> vestris <V630, f. 26va> non malum, sed bonum exemplum relinquatis, quoniam iniuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur.

Bcan4: VII

P102; BII13: VII De infamatis episcopis et a civitatibus propriis pulsis

S105: Non accusandum vel eiciendum episcopum aut alterum constituendum loco eius

[H. 7] Audivimus[n] enim quosdam <E97, f. 27rb> a vobis infamatos et dilaceratos[o] episcopos a civitatibus

---

93 g *am Rande* nec peccetis *VD38* | h tantum *S105* | i a domino habent] habent a domino *S105* **94** j obodiendi *SG670* **95** k detrahendi *korr. aus* detrahen *O93* **98** l portandi et *fehlt SG670; S105* **100** m haec vobis et] et vobis *SG670; S105* **110** n *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442* **111** o delaceratos *O93; V630; I83; Bcan4;* dilaceratos *korr. aus* delaceratos *S105*

103–104 quoniam … funguntur] Cf. Anacl. 3, 21, Luc. 2, Euseb. 17, excerpt. Silv. 8, Dam. 19. (Greg.M. ep. ad Fel.). **110–114** Audivimus … constitutos] sec. Leon. M. ep. 93. c. 3. (1, 1071). Cf. Ben. II. 337, praef. 6.

93–94 habent … potestatem] potestatem habent DB_3 **95** summopere … venerandi] *fehlt* ID_3 **96** eiciendi] eiiciendi sunt ID_3 **101** vos] *fehlt* ID_3 **110** enim] *fehlt* $74T_2$; AL_2; PG_3; $3L_2$ **110–111** a … vobis] *fehlt* $74T_2$; PG_3; $3L_2$ **111** infamatos … episcopos] episcopos infamatos et dilaceratos $74T_2$; AL_2; PG_3; $3L_2$ | episcopos] episcopos et ID_4

propriis[p] pulsos, quia[q] alibi[r] episcopi[s] constitui non possunt nisi in civitatibus[t] non minimis, et alios in eis ipsis viventibus constitutos. <VD38, f. 47vb> Ideo haec vobis scribimus, ut sciatis hoc <Bcan4, f. 50r> fieri non licere[u], sed proprios revocari et integerrime[v] <SG670, p. 78a> restitui debere, illos vero, qui adulterina feditate[w] suas sponsas, quas et uxores eorum praefixo tenore[x] esse[y] intellegimus, tenent, eici et[z] adulteros atque infames fieri eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri[a] iubemus. Si autem adversus eos[b] aliquam[c] querelam[d] habueritis, <BII13, f. 43vb> his peractis inquirendum erit[e] et auctoritate huius sanctae sedis terminandum.

Bcan4: VIII
P102; BII13: VIII[f] De caritate et odio

[H. 8] Et[g], ne omnia nunc singillatim[h] [i] dicam[j],

VD38: Quod caritas omne bonum odium docet omne malum

omne bonum, si ipsa per se in vobis fuerit caritas, facere vos docebit, sicut econtrario eos, qui a salute alieni sunt, omne malum facere odium docet. <I83, f.

---

112 p propriis pulsos] propulsos *SG670; S105* | q qui *VD38; P102; BII13* | r aliubi *I83;* alibi *korr. aus* aliubi *Bcan4* | s epi *O93* **113** t civitatibus *korr. aus* vitatibus *S105* **116** u liceret *S105* | v *am Rande* plenissime *VD38* **118** w *am Rande* turpitudine *VD38* **119** x *am Rande* ordine *VD38* | y ee *O93* **120** z ut *SG670; S105* **121** a *am Rande* prohiberi *VD38* **122** b *interlinear* scilicet eiectos *SG670* | c aliquem *Bcan4* | d *am Rande* aclamatione *VD38* **123** e *am Rande* usque hic *VD38* **126** f VIII *fehlt P102* **127** g *am Rande ; vor* Et *Rubrik* | h *am Rande* separatim distincte *VD38* | i singulatim *SG670; S105* | j dicamus *SG670; S105*

116–117 sed…debere] sec. Syn. III. Symm. Cf. Sixt. II. pp., Euseb. 11, Syn. V. Symm., Ioh. I. pp. ep. 1. **121–124** Si…terminandum] sec. Innoc. I. ep. ad Aurel. Carth. et conc. Carth. c. 1. (Op. Leon. M. ed. Ballerin. 3, 134). **127–131** Et…docet] Clem. ep. I. (c. 7. i. f.).

---

112 propriis…pulsos] propulsos RC_2 | quia] qui DB_4 **112–113** quia…minimis] *fehlt* $74T_2$; AL_2; PG_3; $3L_2$ **112** episcopi…constitui] constitui episcopi DG_2 **113** alios] aliis $3L_2$ **113–114** in²…eis] *fehlt* CT_2 **116** fieri…licere] non licere fieri $3L_2$ | revocari] revocare $3L_2$ **118–119** quas…intellegimus] id est ecclesias $74T_2$; AL_2; PG_3; idem ecclesias $3L_2$ **120** et] ut DB_4 **121** autem] autem aliquis $74T_2$; AL_2; autem aliqui PG_3; $3L_2$ **122** eos] restitutos episcopos $74T_2$; AL_2; PG_3; $3L_2$ | aliquam] aliam $3L_2$ | habueritis] habuerit $74T_2$; AL_2; habuerint PG_3; $3L_2$ **124** sanctae] *fehlt* AL_2; $3L_2$

52rb> Unde et vos, qui veri dei estis discipuli, abicite[k] a cordibus vestris ante omnia discordias[l] et animorum dissensiones[m], ex quibus omne opus malum procedit, et benignitatem ac simplicitatem tota mente servate. Verumtamen[n] scitote[o] cuncti, quod[p] supra omnes vos laboret[q] episcopus[r], quia unusquisque[s] vestrum suum proprium[t] fert[u] laborem, ille vero[v] <SG670, p. 78b> et[w] suum et[x] singulorum. Et ideo, sicut ille pro vobis omnibus, ita et vos omnes pro[y] eo summopere laborare debetis in tantum, ut, si etiam necesse fuerit, animas[z] vestras pro eo ponatis, sicut et[a] ipse animam suam pro vobis, <VD38, f. 48ra> si necesse fuerit, ponere debet[b] ipso dicente salvatore: Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Vos vero[c] oboedite eis et vigilate pro eis, quia[d] ipsi pervigilant[e], quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc <S105, f. 32v> faciant et[f] non gementes.

I83: Quod episcopus non est accusandus a vulgo
Bcan4: Quod episcopus non est accusandus a vulgo VIIII
P102; BII13: VIIII Quod non sit episcopus a plebe arguendus vel accusandus
S105: Non arguendum a plebe episcopum

[H. 9] Non[g] est itaque a plebe aut vulgaribus hominibus

133 k *am Rande* N *SG670* | l discordias *korr. aus discordas BII13* **134** m discensiones *I83;* dissensiones *korr. aus disscensiones Bcan4* **136** n *am Rande* z *V630* | o scitote *korr. aus* sitote *BII13* | p quia *SG670; S105* **137** q laborat *korr. aus* laboret *SG670* | r episcopus] episcopus et *korr. aus* episcopus *SG670* | s unusquisque vestrum suum *korr. aus* unusquisque *Bcan4* **138** t proprium *korr. aus* proprium suum *Bcan4* | u *am Rande* sustinet *VD38* | v vero et *korr. aus* vero *O93* **139** w et *fehlt V630* | x et *fehlt Bcan4* **140** y pro eo *fehlt V630* **142** z animas vestras pro eo ponatis, sicut et ipse animam suam pro vobis, si necesse fuerit *fehlt SG670; S105* **143** a et *fehlt VD38; P102; BII13* **144** b debet] debeat animam suam *SG670; S105* **146** c ergo *VD38* | d qui *I83* **147** e pervigilant] pro vobis vigilant *V630; E97* **149** f et *fehlt SG670; S105* **155** g *am Rande* z *V630; am Rande* N *SG670; am Rande* Nota *E97*

132–149 Unde … gementes] Ben. III.462. (Clem. ep. I. c. 11. 15, Ioh. X. 11. Hebr. XIII. 17.) **155–161** Non … praevaricantur] Isid. sent. III. 39. no. 3. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 31.

155 itaque] *fehlt* AL_3; PG_4; $3L_3$; DG_3 | aut] aut a AL_3; aut ab PG_4

arguendus[h] vel <BII13, f. 44ra> accusandus episcopus, licet sit[i] inordinatus[j] [k], quia[l] pro meritis subditorum disponitur <I83, f. 52va> a deo vita rectorum[m], exemplo[n] David peccanti[o] ad[p] comparationem principum[q], qui ex merito <N442, f. 26rb> plebis praevaricantur.

S105: Inquirenda sunt peccata

Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorum, et sagaci[r] sollicitudine[s] unumquemque probare[t] iuxta[u] testimonium domini ad Hieremiam dicentis: Probatorem, inquit, dedi[v] te populo meo <SG670, p. 79a> robustum, <E97, f. 27va> ut scias[w] et probabis viam[x] [y] eorum. Ideo ista[z] dico, quia insidiator[a] bona[b] saepissime solet convertere in malum <V630, f. 26vb> et in electis ponit maculam.

N442: De accusatoribus episcoporum vel reliquorum sacerdotum
I83: De accusatoribus inquirendis
VD38: De causatoribus episcoporum sive sacerdotum
Bcan4: De accusatoribus inquirendum X
P102; BII13: X De accusatoribus episcoporum sive sacerdotum

[H. 10] Unde[c], si qui[d] [e] sunt vituperatores[f] aut

---

156 h *am Rande* repraehendendus *VD38* **157** i sit *korr. aus is SG670; is S105* | j *am Rande* domino positus *VD38* | k inordinatus *korr. aus* inordinatis *Bcan4* | l *am Rande* Nota *O93* **158** m doctorum *SG670; S105* **159** n exemplo *korr. aus* lxemplo *P102* o peccantis *I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | p *interlinear* et *SG670* **160** q principium *VD38* **164** r *am Rande* prudenti *VD38* | s sollicitudinei *BII13* | t probare *fehlt VD38* | u iusta *Bcan4;* iuxta *korr. aus* iusta *P102* **166** v dedi *korr. aus* dedit *Bcan4;* dedi *korr. aus* proedi *S105* **167** w scias *korr. aus* sciat *S105* **168** x *am Rande* actionem conversationem *VD38* | y vias *I83* | z ista *korr. aus* iusta *Bcan4* | a insidiator] insidiator se *korr. aus* insidiator *SG670* | b bona *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **176** c *am Rande* z Nota *V630; am Rande drei Punkte N442; am Rande* Nota *VD38; am Rande* N *SG670* | d quis *BII13* | e qui sunt] quis *I83* | f vituperatores *korr. aus* vituperatos *VD38*

163–168 Sacerdotes…eorum] Isid. sent. III. 46. no. 2. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 36. **168–170** Ideo…maculam] sec. Ecclesiastic. XI. 33. **176–183** Unde…necne] sec. Ben. III. 84. (III. 156. conc. Chalc. c. 21.) Cf. Steph. 13.

---

156 vel…accusandus] *fehlt* PG_4; $3L_3$ **159–161** exemplo…praevaricantur] *fehlt* AL_3; PG_4; $3L_3$ **163** enim] *fehlt* AL_4 **166** inquit] *fehlt* AL_4 **167** probabis] probes AL_3; PG_4; $3L_3$ **168** viam…eorum] eorum viam PG_4 | bona] *fehlt* $3L_3$

accusatores episcoporum vel reliquorum[g] sacerdotum, non[h] oportet[i] eos a iudicibus ecclesiae audiri, antequam eorum discutiatur[j] aestimationis suspicio vel opinio[k], qua[l] intentione, <VD38, f. 48rb> qua fide, qua temeritate[m], qua[n] vita, qua conscientia quove[o] merito, si pro deo aut pro vana gloria aut inimicitia vel odio aut cupiditate ista sumpserint[p] necne[q] [r]. Haec omnia fideliter sunt perscrutanda[s] et diligenter pertractanda. Nam[t] [u] sunt nonnulli, qui praepositos suos perverse repraehendunt, si vel parum ipsi[v] molesti[w] exstiterint. <I83, f. 52vb> Idcirco recto oculo primates[x] ecclesiarum[y] utiliter praevidendum[z] est, debent[a], ne quisquam eorum innocens vexetur aut <BII13, f. 44rb> scandalizetur[b] intendentes[c] sententiae[d] domini, quae[e] ait: Si quis scandalizaverit <SG670, p. 79b> unum de pusillis istis, melius est illi, ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur[f] in profundum maris, et reliqua.

Bcan4: XI

P102; BII13: XI Ut non quisquam praesumat aliquorum credere mala quam probare et ne praecipites[g] simus umquam ad proferendam sententiam aut temere[h] indiscussa quaeque iudicemus

---

177 g relicorum *I83* **178** h *am Rande* ħ *BII13* | i optet *VD38* **179** j discutiatur *korr. aus discutiantur O93* **180** k opinio] opinio id est *korr. aus* opinio *SG670* | l qua *korr. aus* quia *V630* **181** m *am Rande* praesumptione *VD38* | n qua vita *fehlt SG670; S105* | o quave *korr. aus* quae *O93* **183** p praesumpserint *korr. aus* sumpserint *SG670* | q *am Rande* aut non *VD38* | r necne *korr. aus* necme *VD38* **184** s perscrutanda *korr. aus* perscrutanta *P102* **185** t *am Rande unlerserliche Rubrik BII13* | u Nam *korr. aus* Non *BII13* **186** v ipsis *korr. aus* ipsi *V630;* illis *SG670;* ipsis *S105* **187** w *am Rande* contrarii *VD38* **188** x *interlinear* vel tibus *E97* | y ecclesiaesiarum *I83* | z praevidendum est] praevidere *N442;* praevideant *I83; SG670; Bcan4; S105* **189** a debent *fehlt V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13;* **190** b scandalizet *V630* | c *interlinear* vel tibus *E97* | d sententię *korr. aus* scientię *SG670* **191** e qui *VD38* **193** f dimergatur *I83* **197** g praecipites simus] precipietis Scimus *P102* **198** h ęmere *P102*

191–194 Si … maris] Matth. XVIII. 6.

---

179 discutiatur] discutiantur $3L_3$ **181** quove] quo CT_3 **183** sumpserint] presumpserint CT_3; ID_5; ID_6; IP_1; DG_3; assumpserit $3L_3$ **183–194** Haec … reliqua] *fehlt* ID_5 **184–185** et … pertractanda] *fehlt* $3L_3$ **186** si … vel] vel si PG_4 **188** praevidendum … est] previdere AL_3; PG_4; $3L_3$ **190** scandalizetur] scandalizentur $3L_3$ **193** demergatur] mergatur AL_3

ante veram iustamque probationem
S105: Non demere iudicandum

[H. 11] Deus[i] omnipotens, ut nos a praecipitante[j] sententiae prolatione[k] compesceret[l] [m], cum[n] omnia <O93, f. 8va> nuda et aperta sint oculis eius, mala[o] tamen Sodomae noluit audita iudicare, priusquam manifeste agnosceret, quae dicebantur, unde ipse[p] ait[q]: Descendam[r] et videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere[s] compleverint, an non est ita, ut sciam. Deus omnipotens, cui nil[t] <Bcan4, f. 50v> absconditum est, sed omnia ei[u] manifesta sunt, etiam antequam fiant, non ob aliud haec et alia multa, quae hic prolixitatem[v] vitantes non inseruimus, per se <VD38, f. 48va> inquirere dignatus est, nisi[w] ut nobis exemplum daret, ne praecipites[x] in discutiendis et iudicandis negotiis essemus, et ne mala quorumquam[y] [z] prius quisquam[a] [b] praesumat[c] credere quam <I83, f.

---

201 i *am Rande* Nota *VD38; am Rande* N *SG670* | j pręcipitate *korr. aus* pręcipitante *V630;* pręcipitantis *SG670; S105* **202** k *am Rande* pronunciatione *VD38* | l *am Rande* proibere *VD38* | m compesceret *korr. aus compesceret et SG670; compesceret] compesceret et S105* | n *am Rande* Nota *BII13* **203** o *am Rande* N *BII13* **205** p ipse *korr. aus* ips *SG670* | q ait *korr. aus* aut *P102* **206** r Descendam *korr. aus* Discendam *Bcan4* **207** s opere *fehlt SG670; S105* **208** t nihil *V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* **209** u ei *fehlt VD38* **211** v *am Rande* longitudinem *VD38* **212** w nisi *fehlt P102* **213** x *am Rande* citati *VD38* **214** y *am Rande* aliquorum *VD38* **215** z quorundam *V630; E97;* quoquam *VD38* | a quis *VD38* | b quisquam praesumat] praesumamus *SG670; S105* | c *am Rande* praeoccupet *VD38*

201–220 Deus…iudicemus] Greg. M. moral. in Iob. XIX. 25. no. 45. (I. 628.) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 37.

---

201 Deus] Dominus IP_2 | ut] qui PG_5 | praecipitante] praecipitata RP_1; praecipitantis AL_5; RC_3; DB_5; BS_2; precipitande $3L_4$ **202** sententiae…prolatione] prolatione sententiae RP_1; DB_5; BS_2 **203** sint] sunt $3L_4$ **204** Sodomae] Sodome et Gomorrhe IP_2 | noluit…audita] audita noluit RP_1 | iudicare] vindicare IP_2 **205** manifeste] manifesta $3L_4$ | agnosceret] cognosceret PG_5; DG_5 | ipse] *fehlt* RP_1; DB_5; BS_2 **207** opere] *fehlt* RC_3 est…ita] *fehlt* BS_2 **208** Deus] Deus enim $3L_4$ **208–216** Deus…probare] *fehlt* RP_1; DB_5; BS_2 **209** absconditum…est] est absconditum DG_5 | ei…sunt] manifesta sunt ei IP_2 | etiam] *fehlt* DG_5 **210** ob] ob hoc $3L_4$ | ob…aliud] ideo DG_5 **210–211** et…inseruimus] *fehlt* IP_2 **211** hic…vitantes] ob prolixitatem capitulo DG_5 **212** nisi] non quod ea ignoraret sed DG_5 **214** iudicandis] iudicandis fratrum IP_2; iudicantis $3L_4$ mala] malum RC_3 | quorumquam] de cuiusquam persona IP_2; quorumdam $3L_4$; proximorum DG_5 **215** quisquam…praesumat] praesumamus RC_3

53ra> probare[d]. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam umquam <SG670, p. 80a> praecipites simus, <BII13, f. 44va> aut temere[e] indiligenterque indiscussa[f] quaeque quoquo[g] [h] modo iudicemus dicente veritatis voce: Nolite iudicare, ut[i] non iudicemini, in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini[j], et reliqua. <N442, f. 26va> Nam[k] [l] mala <S105, f. 33r> audita nullum moveant[m], nec[n] passim dicta absque[o] certa[p] probatione quisquam[q] umquam credat, sed ante[r] audita diligenter inquirat, ne[s] praecipitando[t] quiddam[u] [v] aliquis agat. Si enim <E97, f. 27vb> dominus omnium[w] Sodomorum mala[x], quorum clamor ad caelum usque pervenerat, omnia sciens prius[y] credere nec iudicare voluit[z] quam ipse ea cum fidelibus testibus diligenter investigans[a] [b], quae audierat et[c] opere[d] veraciter cognosceret, multo magis nos, humani et peccatores homines, quibus

216 d brobare *O93* **218** e *am Rande* sine ratione praesumptione *VD38* **219** f *am Rande* non inquisita *VD38* | g *am Rande* aliquo modo | h quoquo modo] quomodo *V630; Bcan4; S105* **220** i ut *korr. aus* et *V630* **222** j iudicabimini *korr. aus* iucabimini *N442* k *am Rande* Nota *E97* | l Nam *korr. aus* Non *S105* **223** m *am Rande* perturbent *VD38* | n *am Rande* leviter *VD38* **224** o absque *korr. aus* abque *Bcan4* | p certa *korr. aus certe O93* | q quis *VD38; P102; BII13* **225** r antea *P102* **226** s nec *korr. aus* ne *V630;* nec *N442* | t *am Rande* repente et cum furore agendo citius iudicando *VD38* | u *interlinear* aliquot *VD38; interlinear* vel quicquam *E97* | v quidem *Bcan4* **227** w omnium] omnium cum *SG670; S105* | x mala quorum *fehlt SG670; S105* **229** y prius] prius nec *SG670; E97; S105;* prius nec *korr. aus* prius *BII13* | z noluit *O93; N442; VD38; P102; voluit korr. aus noluit BII13* **230** a *am Rande* inquirens *VD38* | b investigans] investigans utrum *E97* **231** c et *fehlt SG670; P102; S105;* ea *E97* | d opere] opere complevissent *E97*

220–222 Nolite…iudicabimini] Matth. VII. 1. **222–235** Nam…debemus] Greg. M. moral. in Iob. XIX. 25. no. 45. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 37.

216 monemur] monemus $3L_4$ **219** indiscussa] discussa $3L_4$ | quaeque] *fehlt* RP_1; BS_2; DG_5 | quoquo] quo $3L_4$ | quoquo…modo] quando PG_5 **220** ut] et IP_2 **221** iudicemini] IP_2 **221–222** in…Nam] *fehlt* IP_2 **222–223** Nam…mala] Mala vero DG_5 **223** mala] mala itaque DG_6 **226** praecipitando] precipitanter DG_5 | quiddam] quid AL_5; DG_5; quid $3L_4$; quicquam DG_6 **226–233** Si…et] *fehlt* DG_6 **227** dominus] Deus AL_5; DG_5 | omnium] omnium cognitor DG_5 **229** prius] prius nec DG_5 **230–231** ea…quae] ea que cum fidelibus testibus diligenter investigans IP_2 **231–232** et…magis] conprobaret DG_5 **232** humani…homines] qui sumus homines et peccatores DG_5

incognita[e] sunt occulta iudicia dei, haec praecavere et nullum[f] ante veram iustamque[g] probationem iudicare aut damnare <V630, f. 27ra> debemus manifeste apostolo <I83, f. 53rb> dicente[h] Paulo, qui ait: Tu[i], quis es, qui iudicas alienum servum? Suo enim <SG670, p. 80b> domino stabit aut <VD38, f. 48vb> cadit[j].

Unde et[k] per[l] prophetam David dominus loquitur dicens: Nolite exaltare[m] in excelsum[n] cornu vestrum loquentes in cervice veteri, quia neque ab oriente neque ab occidente neque a[o] solitudine[p] montium, sed deus iudex[q] hunc humiliabit et hunc exaltabit[r], quia calix in manu domini et[s] vino <BII13, f. 44vb> merato[t] [u] ad plenum[v] mixtus[w] et propinabit[x] ex eo, verumtamen feces[y] eius potabunt bibentes[z] omnes impii terrae. Ego autem annuntiabo in sempiternum[a], psallam deo Iacob. Et alibi idem ait[b] [c] propheta: Ab increpatione[d] tua, deus[e], consopitus[f] est[g] et currus et equus[h]. Tu terribilis es, et quis stabit adversum te?

---

233 e incognita *korr. aus* cognita *V630;* incognata *S105* **234** f nullum *korr. aus* nullam *V630;* nullam *N442; S105* | g iustaque *korr. aus* iustitiaque *O93* **236** h dicente Paulo] Paulo dicente *E97* | i Tu *korr. aus* Tue *I83* **239** j cadet *V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13;* cadet *korr. aus* cadit *S105* **240** k et per *korr. aus* et *N442* | l per prophetam David dominus] propheta David *SG670; S105* **241** m exaltare in excelsum cornu *korr. aus* exaltare *P102* | n excelsu *I83;* exelsu *Bcan4;* excelso *E97* **243** o *am Rande* a deserto *VD38* | p solitudinem *VD38* **244** q iudex *korr. aus* iudex qui *P102* | r exaltabitur *O93* **245** s ex *SG670; S105* **246** t *interlinear* purgato *VD38* | u meraco *SG670; S105* | v plenum *korr. aus* plenus *Bcan4* | w mixtum *I83; SG670; Bcan4; S105* | x *am Rande* potum dabit *VD38* **247** y faeces *korr. aus* faces *V630;* fes *Bcan4* | z viventes *I83; VD38; Bcan4; P102; bibentes korr. aus viventes BII13* **248** a saeculum *I83* **249** b ait *korr. aus* aut *S105* | c ait propheta] propheta ait *VD38; E97; P102; BII13* **250** d incrapatione *S105* | e deus] deus iacob *I83; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* | f *am Rande* compresssus et somno gravatus *VD38* | g est *korr. aus* es *V630* **251** h aequus *O93; N442; I83;*

236–239 Tu…cadit] Rom. XIV. 4. **241–249** Nolite…Iacob] Ps. LXXIV. 6-10. **249–255** Ab…terrae] Ps. LXXV. 7-10.

---

233 iudicia…dei] dei iudicia $3L_4$ | praecavere…et] precaventes AL_5; DG_5 **235–236** manifeste…Paulo] teste apostolo DG_6 **236** apostolo…Paulo] Paulo apostolo dicente $3L_4$; DG_5 | dicente…Paulo] Paulo dicente AL_5; *fehlt* IP_2 **237** enim] *fehlt* DG_6 **238** stabit] stat AL_5; $3L_4$; DG_5; DG_6

Ex[i] tunc ira tua, de caelo auditum[j] fecisti iudicium, terra timens[k] [l] et tacebit, cum surrexerit[m] ad iudicandum deus, ut salvos faciat[n] omnes mites[o] [p] terrae. Et apostolus ait: Mihi[q] vindictam, ego retribuam. Et alibi idem[r] inquit apostolus: Sufficit unicuique <SG670, p. 81> obiurgatio[s], quae fit a[t] plurimis, ita ut magis donetis et consolemini, ne forte abundantior[u] <I83, f. 53va> de[v] tristitia[w] absorbeatur, qui[x] in angustia est. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illo caritatem. Et dominus in evangelio ait: Diliges[y] dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex omnibus viribus <VD38, f. 49ra> tuis et proximum tuum sicut teipsum. Dilectio enim proximi malum non operatur. Propter quod iuxta[z] apostolum inexcusabilis es homo[a] omnis, qui iudicas, in quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas eadem enim[b] agens[c], quae iudicas. Scimus enim, quoniam iudicium[d] dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt. Existimas[e] [f] autem[g] hoc, o homo omnis, qui iudicas <E97, f. 28ra> <BII13, f. 45ra> eos, qui talia agunt, <S105, f. 33v> et facis ea, quia tu effugies iudicium dei? An divitias bonitatis eius[h] et patientiae et longanimitatis contemnis? Ignorans[i], quoniam benignitas dei ad poenitentiam <N442, f. 26vb>te adducit, secundum

---

252 i Ex tunc ira tua *fehlt V630* | j autum *O93;* autem *V630* **253** k tumens *V630* | l timens et] timens *korr. aus* timens et *P102* | m surrexit *N442; I83* **254** n faciet *V630; VD38;* faceret *I83; Bcan4* | o *am Rande* mansuetos *VD38* | p mitens *I83* **255** q *am Rande* subauditur relinquite *VD38* **256** r idem inquit] inquit idem *V630* **257** s *am Rande* increpatio *VD38* | t ad *O93* **259** u abundatior de] abundantiori *V630; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105;* abundantiore *I83; Bcan4* | v de *fehlt VD38; E97* | w tristitiam *P102* **260** x qui *korr. aus* quia *V630* **262** y Dilige *SG670; S105* **266** z iuxta *korr. aus iusta O93* | a homo] o homo *V630; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105;* o homo *korr. aus* homo *Bcan4* **268** b enim *fehlt V630; E97* | c agis *SG670; Bcan4; S105* **269** d *am Rande* condempnatio *VD38* **270** e *am Rande* putas *VD38* | f Existimantes *I83* | g autem hoc *korr. aus* autem *O93* **274** h eius *fehlt I83* **275** i Ignorans *korr. aus* Ignoras *VD38;* Ignoras *Bcan4*

---

260 255–256 Mihi…retribuam] Rom. XII. 19. **256–261** Sufficit…caritatem] II Cor. II. 6-8. **262–264** Diliges…teipsum] Luc. X. 27. **264–265** Dilectio…operatur] Rom. XIII. 10. **265–287** Propter…Graeci] Rom. II. 1-10.

duritiam[j] autem tuam et impoenitens cor <SG670, p. 81b> thesaurizas[k] tibi iram in die irae[l] et revelationis[m] iusti iudicii dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidem[n] secundum patientiam[o] boni[p] operis gloriam et <I83, f. 53vb> honorem <Bcan4, f. 51r> et incorruptionem quaerentibus vitam aeternam, his autem, qui ex contentione[q] et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati[r], ira et indignatio, tribulatio et angustia <O93, f. 9ra> in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum et Graeci, gloria autem et honor et pax omni operanti bonum. Et alibi idem apostolus ait: Causati[s] enim sumus omnes sub[t] [u] peccato esse, sicut scriptum est: Quia non est <V630, f. 27rb> iustus quisquam[v], non[w] est intellegens, non est requirens deum, omnes declinaverunt, <VD38, f. 49rb> simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum[x] sub labiis eorum, quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes <SG670, p. 82a> eorum ad effundendum sanguinem, contritio et <BII13, f. 45rb> infelicitas[y] in viis eorum[z], et[a] viam pacis non cognoverunt, non est timor dei ante oculos eorum. Scimus autem[b] [c], quoniam[d], quaecumque lex loquitur his, qui in lege sunt, <I83, f. 54ra> loquitur, ut omne

---

277 j duritiam autem] autem duritiam *V630; Bcan4* **278** k thesaurizans *I83* | l *am Rande* vindicte *VD38* | m revelationis *korr. aus* revelationes *Bcan4* **280** n quidem secundum] quidem qui secundum *korr. aus* qui secundum quidem *V630;* quidem qui secundum *VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* | o poenitentiam, *interlinear* vel patientiam *V630;* poenitentiam *E97* p *am Rande* subaudiendum est vivunt *VD38* **283** q contemptionem *P102* **284** r iniquitati *korr. aus* inquitati *E97* **288** s *am Rande* manifestavimus *VD38* **289** t sub peccato] suppeccato | u sub peccato esse] suppeccato esse et *korr. aus peccato et P102* **290** v quicquam *VD38; S105; quicquam, interlinear s SG670* | w non est *korr. aus* non *V630* **295** x aspidum *fehlt V630* **299** y infelicitas in *korr. aus* infelicitas *S105* | z eorum] eorum et *V630* | a et viam pacis non cognoverunt *fehlt SG670; S105* **301** b autem *fehlt SG670* | c autem quoniam *korr. aus* autem *O93* | d quoniam *fehlt S105*

288–308 Causati…Christi] Rom. III. 9-26.

os obstruatur[e] et subditus fiat omnis mundus deo, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro[f] coram illo, per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia dei manifestata[g] est, testificata[h] a lege et prophetis[i]. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi super omnes, qui credunt. Non enim[j] est distinctio. Omnes enim peccaverunt et egent gloria[k] dei, iustificati gratis per gratiam[l] ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu, quem proposuit deus propitiatorem[m] per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae[n], propter remissionem praecedentium delictorum[o], in sustentatione[p] dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus[q] et[r] iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Item idem: Quis accusabit adversus[s] electos dei? Deus, qui iustificat? Quis[t] est, qui condemnet[u]? Christus Iesus, <E97, f. 28rb> qui mortuus est, <VD38, f. 49va> <SG670, p. 82b> immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis? Quis ergo nos separabit[v] a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum <I83, f. 54rb> est: <BII13, f. 45va> Quia propter[w] te mortificamur tota die, aestimati[x] sumus ut ovis[y] occisionis, sed in his omnibus superamus <S105, f. 34r> propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque <N442, f. 27ra> virtutes, neque instantia, neque futura, neque

---

303 e *am Rande* claudatur *VD38* **304** f *am Rande* homo *VD38* **306** g manifesta *Bcan4; P102; BII13* **307** h *am Rande* a propheta confirmata *VD38* | i propetis *SG670* **309** j enim *fehlt Bcan4* **310** k gloria *korr. aus* gloriam *V630; P102;* gloriam *I83* l gratia *VD38* **312** m propiciationem *E97* **313** n suae propter remissionem praecedentium delictorum, in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiae *fehlt I83* **314** o *am Rande* peccatorum *VD38* **315** p sustentationem *V630; E97* **316** q iustus *korr. aus* eiustus *BII13* | r et *fehlt P102* **318** s adversos *Bcan4* | t Quis *korr. aus* Qus *O93;* qui *S105* **319** u contemnet *S105* **322** v separavit *I83* **326** w propter te *korr. aus* propter *P102* **327** x aestimati sumus *korr. aus* aestimatus sum *V630* | y oves *V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105*

317–334 Quis…nostro] Rom. VIII. 33-39.

fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia[z] poterit nos separare a caritate dei, quae est[a] in Christo Iesu domino nostro. Debemus autem nos, ut idem[b] ait[c] apostolus, firmiores[d] imbecillitates[e] infirmorum sustinere et non nobis placere, unusquisque[f] vestrum proximo suo placeat in bono ad aedificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Improperia[g] improperantium tibi ceciderunt super me.

Benedictus[h] deus et pater[i] domini nostri[j] Iesu Christi, pater <SG670, p. 83a> misericordiarum et deus totius consolationis, qui consolatur nos[k] in omni[l] tribulatione[m] nostra, <V630, f. 27va> ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura[n] sunt, per exhortationem[o], qua exhortamur[p] [q] <I83, f. 54va> ipsi[r] a deo, quoniam, sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat[s] consolatio nostra[t], sive[u] autem tribulamur <VD38, f. 49vb> pro vestra exhortatione[v] et[w] salute, sive exhortamur pro vestra exhortatione, qua[x] operatur[y] in[z] tolerantiam[a] earundem passionum[b], quas et nos patimur, et spes nostra firma est pro vobis scientes, quoniam, sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis. Fidelis autem deus, qui non patietur vos temptari super id, <BII13, f.

---

333 z aliqua *SG670* **334** a est *fehlt VD38* **335** b idem ait *korr. aus* idem *V630* | c ait apostolus] apostolus ait *E97* | d firmiores] firmiores et *I83; Bcan4* | e *am Rande* Debilitores *VD38* **337** f unusquisque vestrum *korr. aus* unusquisque *VD38* **339** g Improperia *korr. aus* Improperiam *BII13* **341** h Benedictus *korr. aus* Benictus *SG670* | i pater domini *korr. aus* pater *BII13* | j mei *P102* **343** k nos *fehlt Bcan4* | l omne *I83* **344** m consolatione *V630* **345** n *am Rande* afflictiones *VD38* **346** o *interlinear* consolationem *VD38* | p *am Rande* consolamur *VD38* | q exhortamur] exhortamur et *SG670;* exhortamur et *korr. aus* exhortemur et *S105* | r ipsi a *korr. aus* ipsi *V630* **348** s abundat consolatio nostra] abundant consolationes *I83; SG670; Bcan4; S105* | t nostra *korr. aus* vestra *VD38* **349** u sive *korr. aus* si *N442* **350** v exhortatione et salute] exhortationem et salutem *I83* | w et salute, sive exhortamur pro vestra exhortatione *fehlt BII13* **351** x quae *korr. aus* qua *V630;* quae *VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* | y operantur *Bcan4* | z in *fehlt E97* | a tolerantia *VD38; SG670; BII13; S105* **352** b passionem *V630; Bcan4*

334–340 Debemus…me] Rom. XV. 1-3. **341–354** Benedictus…consolationis] II Cor. I. 3-7. **354–360** Fidelis…spiritalia] I Cor. XIV. 1.

45vb> quod potestis, sed faciat[c] cum[d] [e] temptatione etiam proventum[f], <Bcan4, f. 51v> ut possitis sustinere.

Propter quod, carissimi, sectamini semper[g] [h] caritatem et aemulamini[i] meliora <SG670, p. 82b> et spiritalia[j], et adiuvate[k] [l] vos invicem, ut deo semper[m] in omnibus placere valeatis. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

Data Kal. Nov. Gallo et Bradua vv. cc[n]. conss[o]. EXPLICIT[p].

O93, f. 9ra; V630, f. 27va; N442, f. 27ra; I83, f. 54va; VD38, f. 49vb; SG670, p. 83b; Bcan4, f. 51v; E97, f. 28rb; P102; BII13, f. 45vb; S105, f. 34r

---

356 c faciet *korr. aus* faciat *V630;* faciet *N442; I83; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | d cum *korr. aus* cor *O93* | e cum temptatione *korr. aus* contemptatione *V630* **357** f *am Rande* Exitum sive adiutorium *VD38* **359** g semper *korr. aus* sinper *P102* | h semper caritatem *korr. aus* caritatem semper *SG670* **360** i *am Rande* sequimini *VD38* | j spiritalia *korr. aus* spiritali *S105* **361** k adiuvate *korr. aus* adiuvante *N442* | l adiuvate vos *korr. aus* adiuvate *S105* | m semper in *korr. aus semper P102* **364** n cc] claris *SG670* | o cons *S105* **365** p EXPLICIT *fehlt V630; SG670; P102; BII13; S105*

359–362 Propter…valeatis] cf. Clem. 81. **362–363** Deus…vobis] II Cor. XIII. 11. **364 372** Data…conss] Nota consularis sec. vit. Evar. c. 1. in libr. pontif.